TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI Sınıf-10

OGM MATERYAL
ORTAÖĞRETİM GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

KONU KELİMEDE ANLAM

❋ Türkçede kelimeler kullanıldıkları cümle içinde anlamsal değer kazanır.
❋ Bu duruma kelimelerin çok anlamlılığı adı verilir.
❋ Türkçenin zengin anlam değeri içinde aynı kelime farklı anlamları karşılayacak biçimde kullanılabilir.
Bir kelime kullanıldığı yere göre şu anlamları karşılayabilir:
❋ Gerçek Anlam
❋ Mecaz Anlam
❋ Terim Anlam

Gerçek Anlam

❋ Gerçek anlam bir kelimenin akla gelen ilk anlamıdır.
❋ Türkçe sözlükte kelimenin ilk anlamı olarak verilir.
❋ Kelimenin gerçek anlamı "temel anlam" adıyla da bilinir.

Yan Anlam

❋ Kelime bazen temel anlamına benzerlik yoluyla yeni anlamlar kazanabilir. Bu anlama **yan anlam** adı verilir.

❋ Kelime yan anlamda kullanıldığında da hâlâ gerçek anlamında kullanılmış olur.

Mecaz Anlam

❋ Kelimenin gerçek anlamından tamamen uzaklaşarak kazandığı yeni anlamdır.
❋ Bir kelime, mecaz anlamı yalnızca cümledeki kullanımı ile kazanabilir.

Terim Anlam

❋ Kelimenin bilim, sanat, spor veya meslek dallarıyla ilgili kazandığı özel anlamdır.
❋ Terim anlamlı kelimeler, aynı zamanda gerçek anlamlıdır.
❋ Günlük hayatta kullandığımız kimi kelimeler terim anlam kazanabilir.

Kelimelerin Anlam İlişkileri

❋ Eş Anlamlı Kelimeler
Kara – Siyah / Yanıt – Cevap
❋ Zıt Anlamlı Kelimeler
İyi – Kötü / Aşağı – Yukarı
❋ Sesteş Kelimeler
Dal / Çay / Gül / Yaz
❋ Soyut ve Somut Anlamlı Kelimeler
Sevgi, nefret, akıl, rüya…
Su, renk, hava, ağaç…
❋ Nicel ve Nitel Anlamlı Kelimeler
Yanımızda <u>uzun</u> bir sopa vardı.
Çözdüğümüz sorular çok <u>kolaydı.</u>
❋ Genel ve Özel Anlamlı Kelimeler
Bitki > Çiçek > Gül Okuduğum bu kitap çok güzeldi. (Özel)
Kitap insanların en iyi dostudur. (Genel)
❋ Yansıma Kelimeler
Çat, Pat, Üf, Eh, Çıt…

Kelimelerin Çok Anlamlılığı

❋ Kelimeler kullanıldıkları cümlelere göre farklı anlamları karşılayabilir.
❋ Bu anlamlar gerçek, mecaz veya terim anlam olabileceği gibi birden çok gerçek anlamı da karşılayabilir.

SORULAR

SORU 1

Aşağıdaki cümlelerin hangisinde mecaz anlamda kullanılmış bir sözcük <u>yoktur?</u>

A) İbn Haldun'un "Coğrafya kaderdir." sözü hayatın özetidir aslında.
B) Bilginin efendisi olmak için çalışmanın kölesi olmak gerekir.
C) Her kışın yüreğinde, titreyen bir bahar vardır.
D) Hayat pedalını çevirmeye devam ettiğin sürece düşmezsin.
E) Bir şeyi gerçekten yapmak isteyen bir yöntem, istemeyen mazeret bulur.

Cevap: E

SORU 2

Temel anlamıyla terim olan bir sözcük, cümle içinde terim anlamıyla kullanılmayabilir. **Aşağıdakilerin hangisinde buna uygun bir örnek <u>yoktur?</u>**

A) Babam aile, iş ve geçim üçgenine sıkışmış; bir çıkış yolu arıyordu.
B) Ali, hayatın her notasına ayak uyduran bir yapıdaydı.
C) Kardeşim eve geç gelmiş ama babamın radarından kaçamamıştı.
D) Fransa'nın attığı golün ofsayt olup olmadığı hâlâ tartışılıyor.
E) Başkan, o günkü toplantıda konunun röntgenini çok iyi çekmişti.

Cevap: D

SORU 3

Aşağıdaki dizelerin hangisinde zıt anlamlı sözcükler bir arada kullanılmıştır?

A) Sokaktayım, kimsesiz bir sokak ortasında;
Yürüyorum, arkama bakmadan yürüyorum.
B) İnsanlar dalgasına tutulmuş bir gemiyim!
Sağa sola sallanıp, bakın, çırpınıyorum;
C) Hey göklere duman durmuş dağlar hey
Değirmenin üstü her gün yel olmaz
D) Şimdi tarlalarda güneş vardır.
Karlar donmuştur otların uçlarında.
E) Çok yorgunum, beni bekleme kaptan.
Seyir defterini başkası yazsın.

Cevap: B